

Aan de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Mevrouw mr. M.E. van der Laan
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

Kenmerk 2005/016

Betreft wetenschappelijke kwaliteitsborging archeologiebestel

Afd.: SC	Nr.: DCEI 105/28709
Datum: 24 JUN 2005	
Wetenschap aan:	
☒ Advies aan / afdoening door bewindspersoon	
☐ Advies aan / afdoening door BR-lid	
☐ Afdoening op directieniveau	
Afdoening voor: 14-7-2005	

1) SC
2) DGCM
3) DCE

Ecans

22 juni 2005

Zeer geachte Mevrouw Van der Laan,

Bij de behandeling van het wetsvoorstel tot wijziging van de Monumentenwet 1988 in de Tweede Kamer op 31 januari 2005 is het onderwerp van de handhaving van wetenschappelijke kwaliteit in het nieuwe archeologische bestel uitvoerig aan de orde geweest. Op het amendement van Kamerlid Vergeer om de inrichting van het archeologiebestel mede te baseren op wetenschappelijke criteria en daartoe een nationaal wetenschappelijk fonds in te richten, zegde u toe met de betrokkenen uit de archeologische wereld, waaronder de universiteiten, in overleg te treden. Met deze brief wil de nationale onderzoeksschool ARCHON, waarin de archeologie-groepen van alle Nederlandse universiteiten zijn vertegenwoordigd, u enkele gedachten voorleggen over de wetenschappelijke kwaliteitsborging.

Wetenschappelijk-inhoudelijke kwaliteit zwakke schakel in de archeologische kennisketen

Het probleem dat schuil gaat achter de discussie over 'wetenschappelijke kwaliteit' is de verbinding van het nieuwe archeologiebestel met marktwerking en het sluiten van de kenniscyclus. Of anders gezegd: hoe kan het nieuwe nationale 'Malta'-kwaliteitsstelsel verbonden worden met het internationaal ingekaderde kwaliteitsstelsel zoals de VSNU, NWO, KNAW en onderzoekscholen dat hanteren voor het universitaire onderzoek. Nu de werking van dit nieuwe Malta-bestel steeds meer vorm en vaart krijgt wordt duidelijk dat *bereiken van hoge wetenschappelijk-inhoudelijke kwaliteit als essentieel onderdeel van de archeologische kennisketen binnen de kaders van de marktwerking en de groei van het werkvolume een zwakke schakel is die extra aandacht en zekering vereist.*

Concurrentie, schuivende opvattingen over de taken en verplichtingen van de opdrachtgever en ook het gebrekkige toezicht daarop en het niet toetsen van het resultaat ervan leiden tot het 'uitkleden' van Programma's van Eisen. De kwaliteit van de standaardrapportages is vaak zodanig dat deze niet geschikt zijn voor verder wetenschappelijk gebruik. Tenslotte staan de mogelijkheden voor synthetiserend onderzoek in geen enkele verhouding tot de omvang van het Malta-veldonderzoek.

Zowel de Raad voor Cultuur in september 2000 in zijn advies 'Meer bodem onder het archeologiebestel' als de Stichting voor de Nederlandse Archeologie hebben er in de afgelopen jaren meermalen op gewezen dat een integraal en breed gedragen kwaliteitszorg-systeem en het gehele nieuwe archeologiebestel pas voltooid zijn wanneer ook aandacht aan de wetenschappelijke kwaliteitsborging is gegeven. De onderzoeksschool ARCHON heeft in de brief van 28 april 2004 aan de Vaste Commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de aandacht gevestigd op het belang van een adequate financieringsstructuur voor de invulling van de primaire universitaire taken van onderwijs en onderzoek ten behoeve van het wetslagen van de stelselwijziging. Uw recent besluit een Sectoranalyse voor de universitaire archeologie te laten uitvoeren beschouwen wij als een eerste stap naar een passend antwoord hierop. Wij spreken de hoop uit dat dit voor u aanleiding zal zijn zich met uw ambtgenoot van Onderwijs en Wetenschap te beraden over de verdere afstemming tussen het Malta-bestel en de archeologie in de sector onderwijs en wetenschap. In combinatie met de hierna volgende voorstellen kan dit leiden tot completering van de kwaliteitszorg en wordt recht gedaan aan uw verantwoordelijkheid voor de werking en de effecten van het nieuwe Malta-bestel in zijn volle reikwijdte.

Uitgangspunten voor een geïntegreerde wetenschappelijk-inhoudelijke kwaliteitshandhaving

Voor de inrichting van een wetenschappelijk-inhoudelijke kwaliteitshandhaving die in het nieuwe archeologiebestel is geïntegreerd kunnen de volgende uitgangspunten benoemd worden.

- Het belang van hoge wetenschappelijk-inhoudelijke kwaliteit ligt in het genereren van betekenisvolle kennis in de vorm van vernieuwende, kwaliteitsvolle beeldvorming van het verleden voor wetenschap en samenleving. In het eerste geval zijn de afsluitende synthetiserende studies noodzakelijk voor de wetenschappelijke verankering van die kennis en om de internationale positie veilig te stellen, voor de samenleving is die kennis nodig als input in ruimtelijk beleid, educatie en publieksbereik ten behoeve van het duurzaam behoud van archeologische waarden.
- Het streven naar hoge wetenschappelijk-inhoudelijke archeologische kwaliteit verdient aandacht in *alle* fasen van het Malta-proces - vanaf het Inventariserend en Verkennend Onderzoek (IVO) via het Programma van Eisen (PvE)/Onderzoeksontwerp en de uitvoeringsfase inclusief de rapportage tot en met de Oogst van Malta-achtige synthese - en bij *alle* actoren in het Malta-bestel. Optimale afstemming tussen het bevoegd gezag (Rijk, provincies en gemeenten), bedrijven en gemeenten met een archeologische dienst als uitvoerende onderzoekers enerzijds en universitaire onderzoeksgroepen anderzijds is daarvoor noodzakelijk.
- Het is aan te bevelen een onderscheid te maken tussen projecten van wetenschappelijk-inhoudelijke 'standaard'-kwaliteit en 'excellente' kwaliteit. 'Standaard'-kwaliteit kan gehanteerd worden als norm voor de wetenschappelijke kwaliteit van het gangbare archeologische veldgebonden Malta-onderzoek, zodat de hierbij verworven informatie en kennis van voldoende niveau is voor gebruik *naar algemene wetenschappelijke standaarden*. 'Excellente' kwaliteit betreft een beperkt aantal (jaarlijks gemiddeld 1-2) vanuit een (inter-) nationaal perspectief scherp geselecteerde veldgebonden onderzoeksprojecten die mede gericht zijn op een

specifiek wetenschappelijk-inhoudelijk doel. Hiermee wordt het Malta-kwaliteitsysteem gekoppeld aan internationaal ingekaderde kwaliteitsprocedures zoals die door VSNU, NWO, KNAW en onderzoekscholen worden gehanteerd en die gebaseerd zijn op peer review en scherpe competitie.

De bouwstenen voor een geïntegreerde wetenschappelijk-inhoudelijke kwaliteitshandhaving door middel van zelfregulering

De bouwstenen voor de inrichting van een breed gedragen wetenschappelijk-inhoudelijke kwaliteitsborging kunnen ontleend worden aan de huidige Malta-werkwijze met inbegrip van het voorliggende wetsvoorstel, de op basis van zelfregulering ontwikkelde Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, het erkenningsstelsel voor bedrijven, het archeologisch beroepsregister en aan de algemene wetenschappelijke praktijk. Zij zijn dus reeds voorhanden en waardevol, maar moeten worden verbeterd, uitgewerkt en aangevuld om - in onderling verband geplaatst - wetenschappelijk-inhoudelijke kwaliteit tot een structureel in het nieuwe Malta-bestel geïntegreerd onderdeel te maken.

1. De NOAA als referentiekader voor de Malta-archeologie

De Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NOAA) functioneert mede als dynamisch referentiekader voor het bepalen van wetenschappelijk-inhoudelijke kwaliteit van het uitvoerende archeologische onderzoek, de sturing van Programma's van Eisen (PvE) en van het daarbij te verwerven voortschrijdende inzicht. Hetzelfde geldt voor toekomstige regionale en lokale onderzoeksagenda's.

2. De uitvoering van projecten van standaard- en excellente kwaliteit

- Bij projecten van *standaardkwaliteit* kan de kwaliteit verzekerd worden door toetsing van PvE's en de controle op het resultaat ervan vanwege de Rijksoverheid, en door begeleiding van de uitvoering door een daartoe conform het beroepsregister gekwalificeerde registerarcheoloog.
- Voor projecten van *excellente kwaliteit* dient een specifieke procedure voor het traject van IVO-PvE-onderzoeksontwerp-voorbereiding-uitvoering-rapportage gevolgd te worden, waarop uitvoerende teams van gekwalificeerde onderzoekers samengesteld uit bedrijven, overheidsinstellingen (Rijk, provincies, gemeenten) en universiteiten als 'leading partner' kunnen inschrijven. De Minister wijst de uitvoerder aan na advies door een wetenschappelijk gekwalificeerde vertegenwoordiging uit de NOAA-gemeenschap. Voor de begeleiding van de uitvoering en synthese wordt een peer-groep uit de NOAA-gemeenschap samengesteld, waar enigszins mogelijk aangevuld met buitenlandse collega's.
- Voor synthetiserend onderzoek zowel op basis van projecten van excellente kwaliteit als op basis van bestaand onderzoek kunnen net zo als bij het nu lopende NWO-programma 'De Oogst van Malta' op de bij de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) gebruikelijke wijze in open competitie door gekwalificeerde universitaire onderzoekers voorstellen worden ingediend; daar bij dient *bij voorkeur* met onderzoekers van de uitvoerende bedrijven, overheidsinstellingen (Rijk, provincies, gemeenten) en universiteiten te worden samengewerkt.

- Programma's van Eisen, uitvoering, rapportage en synthese kennen voor iedere fase specifieke vormen van advisering en toetsing in een nader uit te werken rolverdeling tussen Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Rijksinspectie voor de Archeologie en op het project toegesneden peer-groepen uit de NOAA-gemeenschap en NWO.

3. De uitwerking van het begrip 'preferente positie'

Het begrip 'preferente positie', zoals dat in artikel 49 van het wetsvoorstel voor de universitaire archeologie is omschreven, kan vertaald worden naar een toepassing op (veldwerk- en uitwerkings) projecten van excellente wetenschappelijk-inhoudelijke kwaliteit. De selectie hiervan berust op een combinatie van de kwaliteit van de onderzoeksgroep, het archeologisch object en het onderzoeksvoorstel. Niet alleen de universitaire groepen, maar ook samenwerkingsverbanden met universitaire groepen als 'leading partner' tussen onderzoekers van universiteiten, overheidsinstellingen (Rijk, provincies en gemeenten) en bedrijven (zowel universitair als niet-universitair) moeten hiervan gebruik kunnen maken. Deze samenwerking moet bij voorkeur de gehele Malta-procesketen vanaf het IVO en PvE tot en met de Oogst van Malta-achtige synthese betreffen.

4. Een 'fund for excellence'

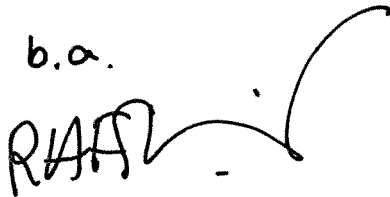
De extra kosten voor projecten van excellente wetenschappelijk-inhoudelijke kwaliteit en de synthetiserende studies kunnen worden gedekt uit een daartoe ingericht fonds, zoals ook nu voor excessieve lasten en het Oogst van Malta-programma middelen zijn gevoteerd. Dat laatste verdient na afloop in 2006 zeker voortzetting en zou ondergebracht kunnen worden bij het 'fund for excellence'. Op basis van recente ervaringen zullen bij een raming van jaarlijks maximaal één tot twee uitvoeringsprojecten en één of twee synthese-projecten hiermee naar voorlopige schatting twee tot drie miljoen Euro per jaar gemoeid zijn, waarvan ongeveer de helft voor de synthese. De omvang en de werking van het fonds moet na een periode van 4-6 jaren worden geëvalueerd en waar nodig aangepast.

De financiering van het 'fund for excellence' fungeert als aanvulling op de Malta-conforme standaard-kwaliteitsbekostiging ten laste van de initiatiefnemer van het betreffende project. Zij moet aansluiten op de hierboven voorgestelde geïntegreerde wetenschappelijk-inhoudelijk kwaliteitshandhaving en een evenwichtige combinatie van verantwoordelijkheden, stimulansen en selectieprikkels vormen. Deze kunnen worden afgeleid van de mate van gedeelde betrokkenheid en ambities van de verschillende actoren bij respectievelijk het uitvoerende en synthetiserende onderzoek in het Malta-proces: in het eerste geval ligt een primaire verantwoordelijkheid bij het cultuurbeleid en in het tweede bij het wetenschapsbeleid. De vulling van dit 'fund for excellence' kan evenredig worden verdeeld over cultuur- en wetenschapsbeleid. Het ligt voor de hand in het kader van de nu lopende Sectoranalyse Archeologie hieraan aandacht te besteden.

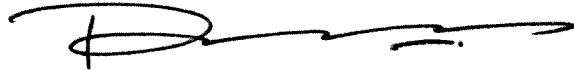
Een nieuwe relatie tussen archeologie en samenleving

Wij hechten eraan te benadrukken dat de hier voorgestelde gedachten uitgaan van een samenwerking in een 'community of practice' van onderzoekers en kenniswerkers in bedrijven, bij overheden en universiteiten, iets waarvan het belang door het veld wordt onderkend en positief gewaardeerd. Deze samenwerking schept de voorwaarden voor

wetenschappelijke en professionele creativiteit in onderzoek en opleiding, voor mobiliteit en ontwikkeling van personen en voor open uitwisseling van ideeën voor de *gehele* archeologische gemeenschap. Het is de bijdrage van de universitaire archeologiegroepen aan het welslagen van de invoering van een nieuw en dynamisch archeologiebestel. Zij levert de nieuwe kennis waar (populair-)wetenschappelijke beeldvorming en ruimtelijk beleid, gericht op duurzaam behoud van archeologische waarden, hun voordeel mee kunnen doen. Zo wordt bijgedragen aan de doelstellingen van het Verdrag van Malta als een bron van inspiratie voor een nieuwe relatie tussen archeologie en samenleving, en dat op een manier die internationaal bewondering kan afdwingen.

b.a.

Prof. Dr. J.H.F. Bloemers,
Voorzitter.

Prof. Dr. W. Roebroeks,
Directeur.

C.C. Mevr. M.J.A. van der Hoeven,
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.